

Nr 20.

Av herr Ericsson i Näs m. fl., om viss utvidgning av den sociala arrendelagstiftningen m. m.

Den viktigaste fördelen med 1943 års sociala arrendelag var att en tryggare besittningsrätt för arrendatorer erhöles å sådana gårdar, vilkas ägare bl. a. inte har sin väsentligaste utkomst därav. En annan betydelsefull ändring, som åstadkoms, var att byggnadsskyldigheten å sådana gårdar överfördes helt på jordägaren. Dessa nya bestämmelser har emellertid medfört, att ägare av större godscomplex slagit samman arrendegårdarna med varandra eller med huvudgården för att bl. a. på så sätt komma ifrån en nödvändig upprustning av arrendegårdarnas byggnadsbestånd. Då godsets huvudgårdar i regel är tillräckligt stora för att tillåta en rationell drift fyller dessa sammanslagningar med huvudgården intet positivt ändamål ur produktionssynpunkt. En huvudgård som tidigare omfattat några hundratal hektar vinner ingenting i driftsrationalisering genom att utgårdar om något eller några tiotal hektar tillföres den. Produktionen från dessa gods varken förbilligas eller rationaliseras. Ofta blir raka motsatsen följden.

Den sociala arrendelagens bestämmelser tillkom för att bereda arrendatorerna ett bättre och säkrare rättsskydd. Denna lag har nu varit i kraft några år, och man har av erfarenheterna från dess tillämpning kunnat konstatera, att den i stort sett väl motsvarat sitt syfte. Dock kan man nog säga, att lagen inte helt infriat de förhoppningar, som arrendatorerna haft anledning att hysa. De företeelser som ovan påtalats, att de stora godsens lägger samman fullt bärkraftiga jordbruk eller slår dem samman med huvudgården, inträffar inte så sällan. Man begagnar sig av lagens möjligheter att förfara på ett sätt, som vid lagens tillkomst inte kunde förutses.

En dylik utveckling inger allvarliga betänkligheter inte endast ur jordpolitiska och sociala rättvisesynpunkter. När staten söker föra en jordpolitik, som medvetet strävar efter att skapa fullständiga jordbruk genom tillskott av jord och skog, måste det framstå som föga lämpligt att sådana åtgärder kan få vidtagas, vilka medför att en mängd redan befintliga bärkraftiga jordbruk försviner. Denna minskning av antalet bärkraftiga jordbruk, som redan skett och som i framtiden väl kan beräknas ytterligare öka, medför också andra verkningar i de berörda områdena i det att befolkningen uttunnas, skatteunderlaget sjunker och det blir svårare att ordna kommunikationer, post, skolor och annat som måste finnas för att befolkningen i bygden skall kunna trivas och stanna kvar.

Ovan påtalade sammanslagningar motiveras i regel med de höga byggnadskostnaderna. Fideikommissens och godsens förvaltningar anser det bli för dyrt att rusta upp arrendegårdarnas byggnadsbestånd. Något hinder mot sådana sammanslagningar synes i praktiken varken 1947 års lagar om uppsikt å jordbruk och tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom eller deras föregångare ha uppställt.

All erfarenhet visar att en högre kultur och en ur samhällets synpunkt bättre jordbruksdrift uppkommer, då en brukare känner en viss trygghet för besittningsrätten, liksom byggnadsbeståndet vårdas och underhålles på ett helt annat och bättre sätt, när brukaren själv äger sin gård, än när den upplåtits på arrende. En utväg att hindra den här påtalade sammanslagningen av jordbruk vore dels att skapa möjligheter för arrendatorerna att friköpa de gårdar de brukar och dels att företaga en sådan utvidgning av den sociala arrendelagen att sammanslagning av utgårdar med en redan ur rationell driftsynpunkt tillräckligt stor huvudgård förhindras. Här åsyftas i främsta rummet sådana till större gods hörande arrendegårdar, vilka kanske inte inom överskådlig tid, om ens någonsin, brukats av ägarna, men där arrendet ofta gått i arv från far till son, kanske i många generationer. Det är också ett samhällsintresse, att antalet ägare av bärkraftiga jordbruk ökas på bekostnad av antalet arrendatorer.

Denna fråga kan inte lösas utan föregående utredning, men en sådan bör ske snabbt. Det bör också poängteras att en ifrågasatt utvidgning av den sociala arrendelagen endast bör gälla dylika arrendegårdar som här avses. En sådan utvidgning får ej göras så, att tillgången på arrenden av vanliga bondejordbruk förminskas.

Med anledning av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels i syfte att underlätta arrendatorernas friköp av arrendegårdar under större gods och dels också i syfte att utvidga den sociala arrendelagen på ett sådant sätt att sammanslagning av arrendegårdar under gods antingen med varandra eller med huvudgården kan förhindras, då något behov ur rationaliseringssynpunkt ej kan synas förefinnas för sådana sammanslagningar.

Stockholm den 15 januari 1953.

Gunnar Ericsson

i Näs.

Nils G. Hansson

i Skegrie.

Stig F. Hansson

i Önnarp.